

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในสังคมไทย เกี่ยวข้องกับปัญหาทางการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาเป็นการสร้างความรู้ และเทคโนโลยีเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการผลิต และการศึกษายังเป็นเครื่องพัฒนาทักษะ ฝีมือ ความรู้ และความชำนาญการของแรงงานไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของเทคโนโลยีในปัจจุบัน อีกทั้งบทบาทของการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง ในกระบวนการพัฒนา โดยมีความผูกพัน มีปฏิสัมพันธ์ และพึ่งพิงกับระบบย่อยอื่นๆ ในสังคม ซึ่งนักวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ มีความเห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสังคม (Social Development Process) กล่าวคือ พัฒนาทั้งตัวบุคคลและกำลังคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม และในขณะเดียวกันก็พัฒนาสังคมโดยตรงด้วย ดังนั้น การศึกษาเพื่อการพัฒนาจะต้องกำหนดหน้าที่ และกระบวนการให้สัมพันธ์กับมิติของการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง เพื่อให้บทบาทในการพัฒนาของการศึกษามีความสมบูรณ์ (ชนิดา รักรัชพลเมือง, 2532) ในแง่เศรษฐศาสตร์ การศึกษาเป็นทั้งการลงทุนและการบริโภค และมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง โดยคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือ เป็นทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ดังนั้น จึงต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ โดยให้การศึกษาบรม เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมที่ดี ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการด้านพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2539) ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับมุ่งเน้นการพัฒนาคน ให้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการผลิตกำลังคนระดับสูงจะเน้นสาขาที่มีความต้องการ และในกลุ่มสาขาที่จำเป็นต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งไพฑูรย์ สีนลาร์ตน์ (2546) ได้แบ่งเป็น 4 กลุ่มสาขาวิชา คือ วิชาทางการบริหารเพื่อการพัฒนา วิชาทางวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์หรือเทคโนโลยีต่างๆ วิชาทางเศรษฐศาสตร์และการบริหารธุรกิจ และวิชาทางด้านการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนนั้น หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชา เนื่องจากหลักสูตรเป็นแนวทางและเป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอน อีกทั้งยังเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งผู้สอนจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสูงสุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย คนในประเทศก็มีความรู้และศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้เต็มที่ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539)

วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งใน 4 กลุ่มสาขาวิชาที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลในสังคมเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ตลอดจนรู้แนวทางที่จะนำไปแก้ไขปัญหได้อย่างมีเหตุมีผล ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต่างก็มีพื้นฐานมาจากการที่มีทรัพยากรจำกัด อันเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้น เศรษฐศาสตร์ได้เข้ามาแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลทุกคน เพราะในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรามักจะต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลน และการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ อยู่ตลอดเวลา (รัตนา สายคณิต และชลลดา จามรกุล, 2545) ดังความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่นักเศรษฐศาสตร์หลายๆ คน ได้ให้นิยามไว้ เช่น แซมมวลสัน (Samuelson, 1973) ได้ให้นิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาถึงวิธีการที่มนุษย์ และสังคมตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรที่หาได้ยากและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายๆ ทางไปผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ตลอดจนการจำแนกแจกจ่ายสินค้าและบริการเหล่านั้นไปยังบุคคลต่างๆ ในสังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 2 แขนง คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) และเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) โดย แฟรงค์ (Frank, 1994) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นศาสตร์ของการตัดสินใจเลือกภายใต้ความขาดแคลน โดยเป็นการศึกษาการตัดสินใจเลือกของแต่ละบุคคล และศึกษาพฤติกรรมกลุ่มในแต่ละตลาด ส่วนเศรษฐศาสตร์มหภาค เป็นการศึกษาภาพรวมของตลาดอย่างกว้างๆ เช่น การอธิบายถึงอัตราการว่างงานของประเทศ ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไป และผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ

การจัดการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย จัดขึ้นครั้งแรกโดยเป็นเพียงรายวิชาหนึ่งในสาขาวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี 2477 ต่อมามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในคณะ สหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2486 จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจในปี พ.ศ. 2509 และในปีเดียวกัน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ตั้งเป็นคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ส่วนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เริ่มมีการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ ในปี 2491 โดยเป็นรายวิชาที่เปิดสอนในคณะพาณิชยศาสตร์การบัญชี และตั้งเป็นคณะเศรษฐศาสตร์ในปี 2513 (สมศักดิ์ ตันติแพทยากร, 2531) การจัดการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์มีการขยายตัวมากขึ้นโดยลำดับ และได้กระจายไปในเขตภูมิภาค มีการเปิดสอนทั้งในมหาวิทยาลัยเปิด และมหาวิทยาลัยเอกชนหลายแห่ง ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์ได้ทวีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมที่ต้องการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านเศรษฐกิจมาวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ กลายมาเป็นความต้องการเข้าศึกษา เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคการเงิน เมื่อระบบเศรษฐกิจไทยจำเริญ

เติบโตในอัตราที่สูง นับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา ธุรกิจเงินทุนและหลักทรัพย์ขยายตามระบบเศรษฐกิจ และภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ จำนวนบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์เพิ่มจาก 88 บริษัทในปี 2531 เป็น 91 บริษัทในช่วงต้นปี 2540 โดยมีการขยายสาขาย่อย 66 สาขา มีสำนักงานอำนวยการสินเชื่อ 155 แห่ง และสำนักงานบริการด้านหลักทรัพย์ 138 แห่ง แต่แล้วประเทศไทยก็ต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางการเงินในระหว่างปี 2539-2540 ที่เริ่มจากภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ที่ก่อตัวหลังปี 2528 เริ่มต้นจากตลาดที่ดิน และต่อมาตลาดหลักทรัพย์ ฟองสบู่ได้ขยายตัวเบ่งบานขึ้นเรื่อยๆ โดยปราศจากการยับยั้งของผู้มีอำนาจทางการเมืองและผู้บริหารเศรษฐกิจของประเทศ (รังสรรค์ ธาระพรพันธุ์, 2541) จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่าวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ได้จัดการเรียนการสอนกันในประเทศไทย มีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาและบริหารเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ดีเพียงใด

เหตุผลประการหนึ่งที่อุดมศึกษาในประเทศไทย ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างแท้จริง ก็คือ อุดมศึกษาไทยได้พัฒนาด้วยการลอกเลียนมาจากตะวันตก ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนมาถึงยุคเร่งรัดพัฒนาประเทศ ทำให้ระบบต่างๆ ต้องตามอย่างตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกา ซึ่งแม้จะมีความเจริญแต่ก็ไม่สอดคล้องกับประเทศไทยเท่าที่ควร การเรียนการสอน การกำหนดหลักสูตรจึงยึดมาตรฐานของต่างประเทศเป็นสำคัญ อีกทั้งการสร้างหลักสูตรและพัฒนาวิชาการต่างๆ จึงคำนึงถึงคุณค่า และความต้องการของสังคมไทยน้อย เน้นการมีองค์ความรู้อยู่แล้วที่พึงจะนำมาถ่ายทอดเพื่อไปใช้ประโยชน์ การศึกษาจึงอยู่บนฐานของความเชื่อ ในสิ่งที่กำหนดว่าเป็นความรู้ หรือความจริงที่พึงเชื่อได้ การศึกษาด้วยการบรรยาย หรือจากตำราดั้งเดิม และจากต่างประเทศ มีการฟัง จด และจำ ให้เพียงพอตามที่กำหนด ก็เป็นสัมฤทธิ์ผลของอุดมศึกษานั้น ๆ (จรัส สุวรรณเวลา, 2545; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2546)

การจัดการเรียนการสอนทางด้านเศรษฐศาสตร์ก็เป็นไปตามลักษณะดังกล่าว ซึ่งงานวิจัยของสมศักดิ์ ตันติแพทยางกูร (2531) พบว่า หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มีการกำหนดเนื้อหาตามความรู้กระแสหลักในอเมริกา มีการปรับเปลี่ยนตามกระแสการเมืองที่มีต่อมหาวิทยาลัยที่จัดสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ และความก้าวหน้าทางวิชาการของประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากอิทธิพลแนวความคิดของวิชาเศรษฐศาสตร์เข้ามาพร้อมกับนโยบายของผู้ว่า และนักบริหารเศรษฐกิจที่ยอมรับแนวความคิดการพัฒนาประเทศแบบตะวันตก ส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตั้งแต่ฉบับแรก มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ละเลยภาคเกษตรกรรม หรือชนบทด้านหลัง อันเป็นภาคที่มีพื้นที่และประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้การพัฒนาแบบตะวันตกมิได้แก้ปัญหอย่างถูกต้อง และตรงประเด็น ทำให้ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ หรือเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะลักษณะของสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำในระหว่างเขต

ชนบทกับเขตเมือง อีกทั้งยังเป็นการได้รับอิทธิพลจนกลายเป็นเครื่องมือให้ระบบทุนนิยม และยังคงขึ้นอยู่กับระบบทุนนิยมโลก

อีกประการหนึ่ง ในยุคปัจจุบัน อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของ มนุษย์มากมายหลายด้าน รวมทั้งการดำรงชีวิตภายใต้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปัจจุบันนั้น ต้อง ยอมรับการแข่งขัน ที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพยายามเอาชนะ ธรรมชาติด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เนื่องจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตกที่แพร่หลายใน ปัจจุบัน ให้ความสนใจกับเทคนิคและวิธีการที่จะก่อให้เกิดความทันสมัย (Modernization) คือ การให้ผลตอบแทนทางวัตถุ ซึ่งสามารถวัดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Value) ได้โดยใช้ เงินเป็นสื่อกลาง และเป็นหน่วยวัด การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางดังกล่าวทำให้ ทรัพยากรถูกใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว และเพิ่มปัญหามลภาวะแก่สังคมมากขึ้น แสดงให้เห็นว่า ประโยชน์ที่บุคคลหนึ่งได้รับ คือประโยชน์ที่อีกคนหนึ่งหรือหลายคนต้องเสียตามหลักผลรวมเท่ากับ ศูนย์ (Zero Sum Game) ซึ่งขัดกับหลักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการที่ยึดหลักว่าทุกคนต้องได้ประโยชน์ ร่วมกัน (Positive Sum Game) ซึ่งวิธีนี้จะก่อให้เกิดความร่วมมือและนำไปสู่ความสำเร็จ (อ้างค อดมไพจิตรกุล, 2544)

การเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 จึงเป็นเสมือนแรงกระตุ้นให้เกิดแนวคิดใน การหาทางออกให้กับสังคมไทยหลายกระแส ซึ่งกระแสแนวคิดที่สำคัญแบ่งออกได้เป็น 2 กระแส คือ กระแสทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบโลกาภิวัตน์ และกระแสทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง กระแสแรกเป็นเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่มีฐานะครอบงำเศรษฐกิจสังคมไทยมานาน และเป็น ทฤษฎีที่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของ ประเทศมาโดยตลอด (ผดุง ขาวสำอาง, 2542) ซึ่งการพัฒนาตามแนวทางนี้ ทำให้เกิดความ เหลือมล้า ก่อให้เกิดรายได้ที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างเมืองกับชนบท อีกทั้งยังเป็นระบบทุนที่ มีการครอบงำสูงจากต่างประเทศ การลงทุนและเทคโนโลยีสำคัญเป็นของต่างประเทศ ซึ่งเป็น สาขาเศรษฐกิจที่มีการมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ในประเทศมีส่วนร่วมอยู่น้อย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544)

แนวคิดอีกกระแสหนึ่ง คือ กระแสทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนใน ประเทศไทยเริ่มจากข้อเสนอขององค์กรเอกชน และนักคิดระดับชาติหลายคน จนสามารถผลักดัน ให้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ว่าจะส่งเสริมให้ สถาบันครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักของการพัฒนา จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศใหม่ ทรงเรียกว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" (Sufficiency Economy) (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) ประกอบกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง ตามพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนา และบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรง อยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ

ความแตกต่างของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักและกระแสทางเลือก คือ รากฐานที่มาทางความคิด ระบบเศรษฐกิจตลาดเน้นการแข่งขัน ความมีประสิทธิภาพสูงสุดของการผลิต เน้นปัจจัยการผลิต ที่ประกอบด้วยแรงงานและทุนเป็นหลัก ส่วนเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก ถือว่าปัญญา เป็นวิธีการผลิตอย่างเดียวที่มีความสำคัญมากที่สุด ส่วนการบริโภค เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ยึดหลักของความพึงพอใจสูงสุดจากการบริโภคภายใต้ความจำกัดของรายได้ ซึ่งไม่สามารถวัด ประสิทธิภาพจากการบริโภคได้ เพราะขาดความเข้าใจในทางสายกลาง ในขณะที่เศรษฐศาสตร์ กระแสทางเลือกเป็นการบริโภคแต่เพียงพอดี คือ การหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ เพื่อทดแทนส่วน ที่เสื่อมโทรมและสึกหรอ ช่วยให้มีพละนาถัยและจิตใจที่สมบูรณ์ อันนำไปสู่การสะสมพลังปัญญา (อภิชาติ พันธเสน, 2547) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนในอนาคต

เมื่อพิจารณาการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน พบว่า สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ที่เปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความคล้ายคลึงและครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยอื่นๆ เปิดสอน ซึ่งบางมหาวิทยาลัยมีการ ใช้ชื่อสาขาที่แตกต่างกันบ้าง และอาจเปิดสอนไม่ครบทุกสาขา โดยมีการกำหนดรายวิชา และ เนื้อหาของแต่ละรายวิชาที่สามารถแสดงลักษณะความชำนาญเฉพาะทางวิชาการ ออกเป็น สาขาวิชาต่างๆ หลายสาขาวิชาด้วยกัน คือ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ทฤษฎี สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ พัฒนาการ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สาธารณะ สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ปริมาณวิเคราะห์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ แรงงานและทรัพยากรมนุษย์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ในส่วนของรายละเอียดใน เนื้อหารายวิชาทางด้านเศรษฐศาสตร์การพัฒนา ยังคงเน้นพัฒนาการของแนวคิดและทฤษฎี พัฒนาการของสำนักสำคัญ ทั้งกลุ่มทฤษฎีกระแสหลัก และกลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง แบบจำลองว่า ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ บทบาทของรัฐบาลทางเลือกการพัฒนา การวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจกับสังคม การเมือง และวัฒนธรรม (คณะ เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรปรับปรุง 2545, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หลักสูตรปรับปรุง 2547) ในประเด็นแก่นสารของวิชาข้างต้น พบว่า ไม่ได้นำเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้เศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก มาเป็นแนวทางในการ เรียนการสอน ทั้งๆ ที่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ได้ัญเชิญแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักนำทางในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยหลายๆ แห่ง ได้เริ่มนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในหลักสูตร แต่ก็ยังเป็นเพียงวิชาเลือก หรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชาที่สอนเท่านั้น เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เปิดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนวิชา Sufficiency Economy and Buddhist Economics เป็นวิชาเลือกในหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีเนื้อหาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของวิชา เศรษฐกิจชุมชน ระดับปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีวิชาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในกลุ่มวิชาชีพ (เลือก) ในหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ มีการสอนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของวิชานโยบายและแผนพัฒนาชนบทของประเทศไทย ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร เปิดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิชาเลือกในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต เปิดสอนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิชาเลือก กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เปิดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในระดับปริญญาตรีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เปิดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มวิชาชีพเลือก หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เปิดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียงและวิสาทกิจชุมชน เป็นวิชาเลือกหรือวิชาโทหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นส่วนหนึ่งของวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จากการพิจารณาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย และแนวทางการพัฒนาประเทศโดยนำหลักการของเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือกมาใช้ นั้น หากได้มีการนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตร โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ และพัฒนาทักษะความรู้ทางวิชาการ เพื่อนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างแท้จริงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนตามสาระพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาสาระ พัฒนาทักษะ กระบวนการคิด เตรียมการเพื่อเผชิญสถานการณ์ รวมถึงการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา เน้นการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้หลัก 4 ประการ ของยูเนสโก คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (ยูเนสโก, 1997 อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศร สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543)

ในการปรับเปลี่ยนหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต ให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งบทบาทของผู้สอน บทบาทของ

ผู้เรียน และบริบททางการสอนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่ วิชัย ตันศิริ (2542) และกองทัพ เคลือบพนิชกุล และคณะ (2547) ได้เสนอแนวปฏิบัติหรือยุทธศาสตร์ ในการปฏิรูปไว้ว่า จะต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตรผู้เรียน เนื้อหา สาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การ ปฏิรูประบบการบริหาร และปฏิรูปครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยมุมมองทางการ สอนของผู้สอนจะต้องเปลี่ยนไปจากเดิมมาเป็นมุมมองปฏิรูปสังคม (Social Reform) ซึ่งยึดถือ อุดมคติและหลักการซึ่งเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์เพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้น (อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2547) ส่วนวิธีการเรียนการสอนนั้น ผู้สอน และผู้เรียนควรต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับปรัชญาการ เรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจะต้องพัฒนาทักษะการคิด และแก้ปัญหาให้กับ ผู้เรียน เป็นผู้ฝึกสอนทางความคิดแทนที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้สั่งสอน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และ การแก้ปัญหาอย่างมีศักยภาพ (Gallagher, 1995) ส่วนผู้เรียนจะต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับ ลักษณะของผู้เรียนด้วยวิธีการแก้ปัญหา ดังที่ วอลตัน และแมทธิว (Walton และ Matthews, 1989) เสนอไว้ คือ Competence (ความรู้ความสามารถ) Communicativeness (ความสามารถ ในการติดต่อกับผู้อื่น) Concern (ความตระหนักในความสำคัญ) Courage (ความกล้าในการ ตัดสินใจ) และ Creativity (ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์)

ส่วนวิธีการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ซึ่งการคิดวิเคราะห์ หรือการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการในการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมี เหตุผล โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ในการสำรวจข้อมูล ประเมินข้อสรุปหรือแก้ปัญหาได้ (Bassham, et al., 2002) นั้น ลักษณะการเรียนการสอนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการศึกษา ทางด้านเศรษฐศาสตร์ โดยสามารถนำมาใช้ได้หลายวิธี เช่น การสอนที่เน้นการคิดอย่างมี วิจารณญาณ การสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก และการสอนแบบสืบสอบ นอกจากนี้ การเรียนรู้ควร เป็นไปตามหลักการของการเรียนรู้ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ การได้รับความรู้ การพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดด้วยตนเอง และการฝึกปฏิบัติ ให้บรรลุผล เป็นการนำความรู้ไปสู่การใช้จริงอย่างชาญฉลาด และเป็นการใช้ปัญญาเพื่อมา ประยุกต์ทั้งความรู้ทฤษฎี และภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (Public Relations Department, 2006) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้โดยรับใช้ สังคม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า วิชาเศรษฐศาสตร์มี บทบาทในการพัฒนาทั้งตัวบุคคลและกำลังคน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนศาสตร์นี้สามารถพัฒนาศักยภาพของประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าสอดคล้อง กับสังคมไทยที่มีความแตกต่างในสังคมเมืองและชนบท ประกอบกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยังคงเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมียุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ อีกทั้งกำหนดการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาด้านจิตใจไว้เป็นแนวทางหนึ่งในยุทธศาสตร์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรโดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นองค์ความรู้ในการจัดทำหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในภาคเกษตรกรรม ส่วนกระบวนการเรียนการสอนนั้น ควรสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา คือ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดจากการเผชิญสถานการณ์จริง ก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ และความยั่งยืนทางปัญญา เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพในการพัฒนาประเทศไทย ให้มีความเป็นไทยที่แข็งแกร่งในระดับโลก (Localization in Globalization) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก
2. ศึกษาสภาพการจัดการศึกษา หลักสูตร และการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์บัณฑิตในปัจจุบันที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
3. วิเคราะห์ลักษณะ และแนวปฏิบัติในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสังคมปัจจุบัน
4. นำเสนอแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งศึกษาโดยมีขอบเขตการวิจัย ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิตที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านนโยบายในการปฏิรูปในระดับประเทศ นโยบายระดับองค์กร สันนิษฐานที่เกี่ยวข้อง นโยบายระดับสถาบันการศึกษา รูปแบบและลักษณะของหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และระบบสนับสนุนการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาในการใช้หลักสูตร
2. การศึกษาแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือกมาใช้เป็นกรอบในการ

ปฏิรูปหลักสูตร คือ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม และเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การปฏิรูป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากเดิมไปสู่แนวใหม่ เพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการปรับปรุงด้านความคิด และวิธีการปฏิบัติ ทั้งด้านนโยบายระดับประเทศ นโยบายระดับองค์กร แนวทางปฏิบัติ และระบบสนับสนุน

การปฏิรูปหลักสูตร หมายถึง การปรับเปลี่ยนหลักสูตรในส่วนของเนื้อหาสาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และการปรับเปลี่ยนบทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ปรับขึ้นมาใหม่

แนวทางการปฏิรูปหลักสูตร หมายถึง วิธีการปฏิบัติที่ปรับเปลี่ยนใหม่ ดังต่อไปนี้ คือ วิธีการระดับนโยบายทั้งระดับประเทศ ระดับสถาบันอุดมศึกษา และระดับหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน และวิธีการบริหารระบบสนับสนุนทางวิชาการ

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในปัจจุบันให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหารายวิชา และการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ ที่คำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือกที่สอดคล้องกัน มาเป็นแนวทางในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน เพื่อให้การพัฒนาประเทศไทย เป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างแท้จริง

ความเป็นท้องถิ่นไทย (Localization) หมายถึง สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย คือ สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพที่มีความแตกต่างกัน วิถีชีวิตที่แตกต่างกันของคนในเมืองและชนบท และสภาพเศรษฐกิจที่ยังคงมีการทำการเกษตรเป็นวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่

เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก หมายถึง ศาสตร์หนึ่งในสังคมศาสตร์ ที่ใช้วิธีคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ ศึกษากระบวนการตัดสินใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษาปฏิสัมพันธ์ (Interactions) ของมนุษย์ในระบบตลาด และสถาบันต่างๆ เช่น ภาครัฐ องค์กรธุรกิจ สถาบันทางสังคม รวมถึงศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจระดับประเทศ เช่น การขยายตัวของเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ การว่างงาน เพื่อการกำหนดนโยบาย

เศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก หมายถึง แนวคิดที่ทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ให้ครอบคลุม เน้นปัจจัยทางการสังคม วัฒนธรรม หรือสถาบัน มากกว่าทางเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย เศรษฐกิจพอเพียง พุทธเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม และเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

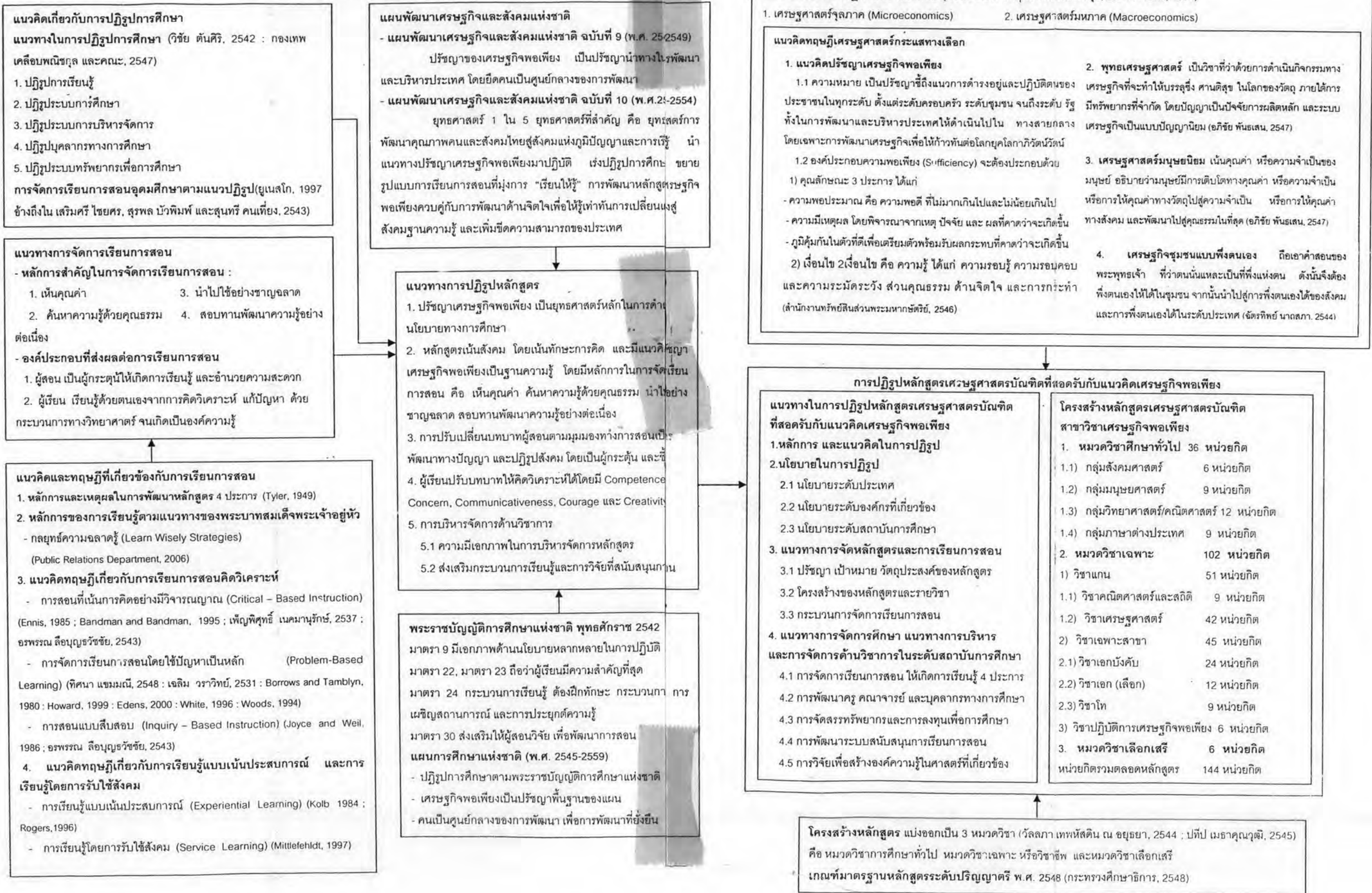
เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางปฏิบัติตน โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับต่อความเสี่ยง บนพื้นฐานของความรอบรู้ ความรอบคอบ ระมัดระวัง และคุณธรรม การใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการ ควบคู่ไปกับการกระทำที่ไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือปรองดองกันในสังคม จะสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน และการพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

พุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง แนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ โดยเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะความเป็นจริงของตัวมนุษย์ที่ยึดติดกับตัวตน และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคล และสังคมบรรลุซึ่ง ศานติสุข จากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด

เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม หมายถึง เศรษฐศาสตร์ที่เน้นคุณค่า หรือความจำเป็นของมนุษย์ มีลักษณะใกล้เคียงกับพุทธเศรษฐศาสตร์ แต่ต่างกันที่ยังคงเน้นความเป็นตัวตนของมนุษย์

เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง หมายถึง แนวคิดที่ถือเอาคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่า “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” เป็นที่ตั้ง โดยจะต้องให้ผู้ผลิตพึ่งตนเองได้ในชุมชน จากนั้นนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของสังคม และการพึ่งตนเองได้ในระดับประเทศ และมองว่าการค้า การแลกเปลี่ยน หรือการตลาดก็มีความสำคัญในลำดับถัดมาจากการผลิต

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิตที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูป เป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ เป็นการเปลี่ยนทั้งระบบ แต่เปลี่ยนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้ไม่เกิดความรุนแรง (วิชัย ตันศิริ, 2542) อีกทั้งยังเป็นการปรับปรุงทั้งด้านความคิด และวิธีการปฏิบัติในกิจการต่างๆ เกี่ยวกับการศึกษาจากเดิมไปสู่แนวใหม่ เพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2541: 5) จากปัญหาสำคัญหลายประการในการจัดการศึกษาปัจจุบัน เช่น ปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานแห่งความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งก็คือ แนวคิดที่จะให้ปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปัญหาของชีวิตจริง ปัญหาความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาของการกระจายโอกาสและความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา ปัญหาของประสิทธิภาพของระบบและกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา ปัญหาของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต และปัญหาของการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา(วิชัย ตันศิริ, 2542) ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษา จึงได้จัดไว้เป็นเป้าหมายหลักของพระราชบัญญัติ การศึกษาฉบับปัจจุบัน เพราะการศึกษาเป็นการสร้างความรู้ และเป็นเครื่องพัฒนาทักษะ ฝีมือของแรงงานเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการผลิต

1.1 ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษา

แนวปฏิบัติหรือยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปที่ทำให้เกิดผลดีที่สุด และกระทบกระเทือนทางลบน้อยที่สุด ประกอบด้วย (วิชัย ตันศิริ, 2542)

1. การปฏิรูประบบการเรียนการสอน-การประเมินผล
2. การปฏิรูปการฝึกอบรมครู และระบบการพัฒนาครู การใช้ครู
3. การปฏิรูประบบการบริหารจัดการ
 - 3.1 ปรับระบบการบริหารงานส่วนกลางให้ทำหน้าที่หลัก
 - 3.2 กระจายอำนาจการบริหารจัดการให้ระดับจังหวัดมากขึ้น
 - 3.3 ปรับระบบการบริหารสถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระรับผิดชอบต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น
4. ปรับระบบการศึกษา โดยจัดให้มี
 - 4.1 การศึกษาพื้นฐาน 12 ปี จากประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6
 - 4.2 การอุดมศึกษาที่หลากหลาย และเชื่อมโยงกัน
 - 4.3 ระบบการศึกษาตลอดชีวิต
5. ยุทธศาสตร์ของการระดมสรรพกำลังจากทุกๆ ส่วนของสังคม

ยุทธศาสตร์ดังกล่าว สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษา ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ (กองทัพ เคลือบพนิชกุล และคณะ, 2547 : 10-11)

1. ปฏิรูประบบการศึกษา ให้สอดคล้องกันและกันทั้งระบบ
2. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตรผู้เรียน เนื้อหา สาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
3. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา
4. ปฏิรูปครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
5. ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

1.2 การจัดการเรียนการสอนอุดมศึกษาตามแนวปฏิรูป

ตามสาระพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 การจัดการเรียนรู้มุ่งให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาสาระ พัฒนาทักษะ กระบวนการคิด เตรียมการเพื่อเผชิญสถานการณ์ รวมถึงการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา เน้นการศึกษาศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้หลัก 4 ประการ ของยูเนสโก คือ การเรียนเพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (ยูเนสโก, 1997 อ้างถึงใน เสริมศรี ไชยศรี สุพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง, 2543)

2. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร

2.1 แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ได้เสนอหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร 4 ประการ คือ (Tyler, 1949)

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุ
2. มีการจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา
3. ประสบการณ์ทางการศึกษาที่กำหนดสามารถจัดให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. ต้องพิจารณาอย่างไรว่าผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่กำหนด

จากปัญหาพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว ไทเลอร์ ได้เสนอแนวทางในการตอบปัญหาทั้ง 4 ประการ ไว้ดังนี้ (วิชัย ต้นศิริ, 2549)

1. หลักของการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ควรพิจารณาวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สภาพและปัญหาของสังคมร่วมสมัย หลักวิชาหรือเนื้อหาวิชา ปรัชญาการศึกษาและสังคม และจิตวิทยาการเรียนรู้

2. การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ มีหลักการการจัดประสบการณ์ 3 ประการ คือ ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเป็นประสบการณ์จริง ประสบการณ์นั้นต้องเกิดผลในทางบวก เป็นที่พอใจกับผู้เรียน และการจัดประสบการณ์ต้องไม่ยากเกินความสามารถของผู้เรียน

3. การรวบรวม และจัดหมวดหมู่ประสบการณ์การเรียนรู้ มีหลักในการดำเนินงาน คือ ต้องพิจารณาขอบเขต ความต่อเนื่องและลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ และการบูรณาการเรื่องต่างๆ ที่เรียนเข้าด้วยกัน

4. การประเมินผล เป็นการกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการจัดทำแผนหลักสูตร

2.2 แนวคิดและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา

วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบา กำหนดไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้ (Taba, 1962)

1. การสำรวจความต้องการ และวิเคราะห์ความจำเป็นพื้นฐาน ของสังคม และผู้เรียน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม และผู้เรียน
3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระที่นำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความต้องการของตนเองและสังคม
4. การจัดลำดับของเนื้อหา ต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง
5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตามลำดับก่อนหลัง
7. การกำหนดสิ่งที่จะประเมิน และวิธีการประเมินผล
8. การตรวจสอบความเหมาะสมและความคงที่ในแต่ละชั้น

2.3 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรคือประสบการณ์ (Curriculum as experiences) ประสบการณ์ทั้งในและนอกโรงเรียนตามที่กำหนดไว้แล้วเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร รวมถึงโปรแกรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้กระทำจนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ และมีการพัฒนาการตามที่ได้กำหนดไว้ มิใช่เน้นสอนตามเนื้อหาวิชา หลักสูตรนี้มีแนวคิดพื้นฐานทางมนุษยนิยม (Humanistic approach) (Omstein and Hunkins, 1993 : ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงศ์, 2539)

2.4 โครงสร้างของหลักสูตร

โดยทั่วไปในหลักสูตรจะมีการแบ่งโครงสร้างหลักสูตรออกเป็นหมวดวิชา ประกอบด้วยหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป หมวดวิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะหรือหมวดวิชาเอก และวิชาโท รายวิชาในหมวดนี้จะเป็นฐานความรู้ในการประกอบวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี (วัลลภา เทพหัสดิน

ณ อยุธยา, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับ ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2545) ที่ได้แบ่งโครงสร้างหลักสูตรเป็น 3 หมวดวิชา 4 องค์ประกอบ คือ การศึกษาทั่วไป (General Education) ในส่วนที่เรียกว่า หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป และการศึกษาวิชาเฉพาะ (Specialized Education) ที่เรียกว่าหมวดวิชาเฉพาะ หรือวิชาชีพ หลักสูตรอีกสองส่วนที่มักถูกมองข้าม คือ การศึกษาเพิ่มเติม (Exploratory Education) และการศึกษาเสริม (Enrichment Education) ซึ่งสองส่วนนี้มักจัดออกมาในลักษณะหมวดวิชาเลือกเสรี

2.5 เกณฑ์มาตรฐานโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ปรับปรุงจากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 มีสาระที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตให้มีความรอบรู้ ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ หมั่นแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รวมทั้งให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม
2. ระบบการจัดการศึกษา แบ่งออกเป็นระบบทวิภาค ระบบไตรภาค หรือระบบจตุรภาค
3. โครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี
4. จำนวนและคุณวุฒิของอาจารย์ ต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตรตลอดระยะเวลาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้น ซึ่งมีคุณวุฒิตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาวิชาที่เปิดสอนไม่น้อยกว่า 5 คน และในจำนวนนั้นต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ อย่างน้อย 2 คน ทั้งนี้ อาจารย์ประจำในแต่ละหลักสูตรจะเป็นอาจารย์ประจำเกินกว่า 1 หลักสูตรในเวลาเดียวกันไม่ได้
5. การพัฒนาหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย แสดงการปรับปรุงดัชนีด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี และมีการประเมิน เพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

ระบบแนวคิดทางการศึกษา หรือปรัชญาการศึกษา มีอยู่มากมายหลายระบบ ซึ่งไพฑูริย์ ลินลาร์ตัน (2525) ได้ให้ทัศนะว่า ตามแนวคิดของปรัชญาแต่ละกลุ่ม จะมีแนวคิดแตกต่างกันไป แต่ละปรัชญาก็มีข้อบกพร่องในแต่ละกลุ่มอยู่ด้วย ดังนั้น จึงต้องเลือกใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมกับการศึกษาแต่ละกลุ่ม แต่ละชนิด แต่ละสังคม

3.1 หลักการของการเรียนรู้ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความฉลาดรู้ (Learn Wisely)

ความรู้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งใหญ่มาก แต่การเรียนรู้ความรู้นั้น บางทีก็ไม่ช่วยให้ฉลาดหรือเจริญขึ้นได้ ถ้าหากเรียนไม่ถูก และไม่รู้จักจริง การศึกษาหาความรู้จึงสำคัญตรงที่ว่า ต้องศึกษาเพื่อให้เกิด "ความฉลาดรู้" คือรู้แล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ๆ โดยไม่เป็นพิษเป็นโทษ การศึกษาเพื่อความฉลาดรู้ มีข้อปฏิบัติที่น่าจะยึดเป็นหลักอย่างน้อยสองประการ

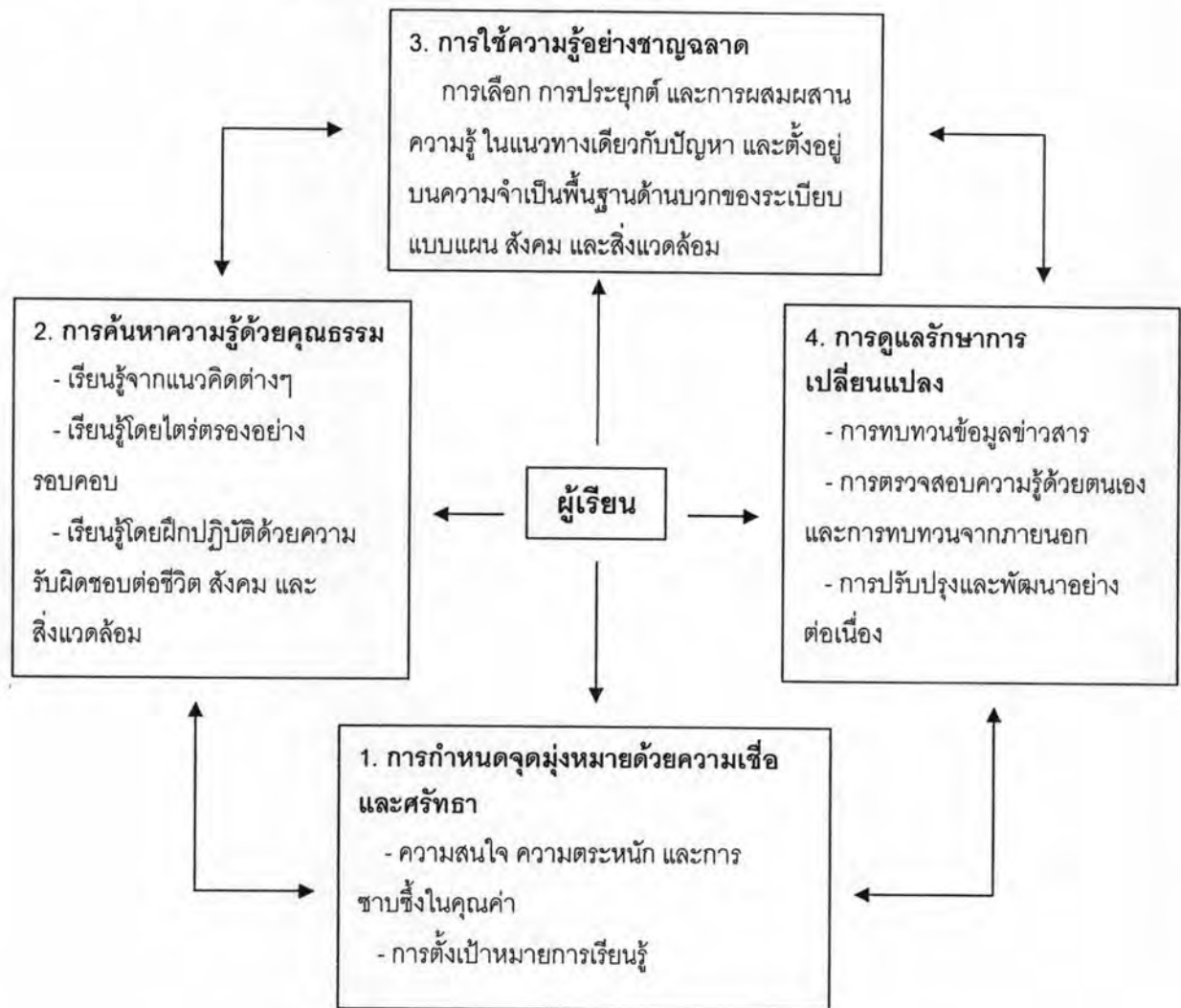
ประการแรก เมื่อจะศึกษาสิ่งใดเรื่องใด จะต้องศึกษาให้รู้จริง ควรจะได้ศึกษาให้ตลอดครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม ไม่ใช่เรียนรู้แต่เพียงบางส่วนบางตอน

ประการที่สอง คือ ต้องพิจารณาศึกษาเรื่องนั้น ๆ ด้วยความคิดจิตใจที่ตั้งมั่นเป็นปกติ และเที่ยงตรงเป็นกลาง ไม่ยอมให้รู้เห็นและเข้าใจตามอำนาจความเห็นियวนำของอคติ มิฉะนั้นความรู้ที่เกิดขึ้นจะไม่ใช่เป็นความรู้แท้ หากแต่เป็นความรู้ที่ถูกอำพรางไว้ หรือที่คลาดเคลื่อนไปต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์จริง ๆ โดยปราศจากโทษไม่ได้

กลยุทธ์ความฉลาดรู้ (Learn Wisely Strategies)

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายด้วยความเชื่อ และศรัทธา
2. การค้นหาความรู้ด้วยคุณธรรม นำไปสู่การพัฒนาตนเอง ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้
 - 2.1 การพัฒนาตนเอง ทั้งความรู้ทางวิชาการ และความรู้ด้านคุณธรรม
 - 2.2 การเรียนรู้จะสมบูรณ์ด้วย 3 วิธีการของการเรียนรู้ คือ การได้รับความรู้และความคิดใหม่ๆ เพิ่ม การพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดด้วยตนเอง และการฝึกปฏิบัติให้บรรลุผล ซึ่งใน 3 แนวทางของการเรียนรู้จะต้องมีความกลมกลืน สอดคล้อง และก่อให้เกิดผล ดังเช่นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือ คุณลักษณะของบุคคลที่พึงปรารถนาประกอบด้วย ความขยัน ความบากบั่นอดทน ความพยายาม และความสมบูรณ์
 - 2.3 การเรียนรู้จะต้องทำอย่างเป็นกลาง ไม่มีอคติ เข้าข้างใดข้างหนึ่ง
 - 2.4 การเรียนรู้จำเป็นต้องมีความสมบูรณ์โดยตลอด ด้วยความเข้าใจที่ชัดเจนว่าทุกศาสตร์มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน
3. การนำความรู้ไปสู่การใช้จริงอย่างชาญฉลาด เป็นการใช้ปัญญาเพื่อมาประยุกต์ทั้งความรู้ทฤษฎี และภาคปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ด้วยความซื่อสัตย์ และศรัทธา
4. ความรู้จะถูกตรวจสอบและพัฒนาในแนวทางเดียวกันกับสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 2 กลยุทธ์ความฉลาดรู้ (Learn Wisely Strategies)

3.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์ หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นกระบวนการในการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ในการสำรวจข้อมูล ประเมินข้อสรุปหรือแก้ปัญหาได้ (Bassham, et al., 2002) วิธีการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิดวิเคราะห์ ได้แก่ การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหลัก และการสอนแบบสืบสอบ

การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical – Based Instruction)

ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เอนนิส (Ennis, 1985) ได้อธิบายความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยเน้นประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การคิดที่ใช้เหตุผล
2. การคิดที่มีการไตร่ตรอง ตรวจสอบเหตุผลทั้งของตนเองและผู้อื่น
3. การคิดที่เน้นการมีสติสัมปชัญญะ
4. การคิดที่เน้นการตัดสินใจว่าอะไรควรเชื่อควรปฏิบัติ

แบนด์แมน และ แบนด์แมน (Bandman and Bandman, 1995) กล่าวถึงการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณว่าประกอบด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ

1. เหตุผลเชิงอุปนัย
2. เหตุผลเชิงนิรนัย
3. เหตุผลเชิงชีวิตประจำวัน
4. เหตุผลเชิงปฏิบัติ

ขั้นตอนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการ ซึ่งต้องเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้
 (เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์, 2537 ; อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543)

1. การระบุประเด็นปัญหา (Identify Problem)
2. การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร (Collecting Information)
3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility of Source of Information)
4. การระบุลักษณะของข้อมูลข่าวสาร (Identify Information)
5. การกำหนดสมมติฐาน (Hypothesis)
6. การลงข้อสรุป (Conclusion)
7. การประเมินผล (Evaluation)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem-Based Learning)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก คือ การเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน โดยการ
 พัฒนาหลักสูตรและการสอน ทั้งในด้านยุทธวิธีการแก้ปัญหา ความรู้พื้นฐานของสาขาวิชาต่าง ๆ
 และทักษะไปพร้อม ๆ กัน โดยมีรูปแบบการเรียนที่ผู้สอนมุ่งนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้อง
 กับชีวิตจริง ที่มีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ปัญหา
 นั้นให้เข้าใจอย่างชัดเจน และรู้จักทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำกิจกรรม
 ซึ่งเป็นการฝึกการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะการคิดระดับสูง ทักษะในการแก้ปัญหา
 และการทำงานเป็นทีมให้กับผู้เรียน (ทศนา เขมมณี, 2548 : เฉลิม วราวิทย์, 2531 : Borrows
 and Tamblyn, 1980 : Howard, 1999 : Edens, 2000 : White, 1996 : Woods, 1994)

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก

สำหรับขั้นตอนการเรียนการสอน สามารถแบ่งออกเป็น 9 ขั้นตอนหลักตามรายละเอียดกิจกรรมที่ต่างกันตามรายละเอียดดังนี้ (เฉลิม วราวิทย์, 2531)

ขั้นตอนที่ 1 ทำความกระจ่างกับถ้อยคำ แนวคิด และเทอมต่าง ๆ (Clarify Terms and concepts)

ขั้นตอนที่ 2 ระบุตัวปัญหา (Define the problem)

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัญหา (Analyze the Problem)

ขั้นตอนที่ 4 ตั้งสมมุติฐาน (Formulate hypotheses)

ขั้นตอนที่ 5 จัดลำดับความสำคัญของสมมุติฐาน (Identify the priority of hypotheses)

ขั้นตอนที่ 6 สร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Formulate learning objectives)

ขั้นตอนที่ 7 รวบรวมข้อมูลนอกกลุ่ม (Collect additional information outside the group)

ขั้นตอนที่ 8 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียนมาใหม่ (Synthesize and test the newly acquired information)

ขั้นตอนที่ 9 สรุปข้อมูลใหม่เป็นหัวข้อการศึกษา (Identify generalizations and principles derived from studying this problem)

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก

การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ มิได้อยู่ที่ปัญหาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับทุกองค์ประกอบ อันได้แก่

1. ผู้สอน (Tutor) คือ ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากการสอนแบบเดิม มาเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด และชี้แนะการอภิปรายระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และหาวิธีการประเมินผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ (เฉลิม วราวิทย์, 2531) อีกทั้ง เป็นผู้ฝึกสอนทางความคิดแทนที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้สั่งสอน เป็นผู้ตั้งคำถามระหว่างการระบุปัญหา การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างมีศักยภาพ (Gallagher, 1995)

บทบาทของผู้สอนในการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก มีความสอดคล้องกับมุมมองทางการสอนที่เป็นการพัฒนาทางปัญญา 2 มุมมอง (Pratt, 1998 อ้างถึงใน อภิภา ปรัชญพฤทธิ์, 2547: 98-111) ดังนี้

1. มุมมองทางการสอนเป็นการพัฒนาทางปัญญา (Developmental Perspective)
2. มุมมองปฏิรูปสังคม (Social Reform)

2. ผู้เรียน (Students) คุณสมบัติของผู้เรียนที่จะช่วยให้การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก บรรลุเป้าหมายมีดังนี้ (เจลิม วราวิทซ์, 2531 ; Walton and Matthews, 1989)

1. Competence (ความรู้ความสามารถ)
2. Communicativeness (ความสามารถในการติดต่อกับผู้อื่น)
3. Concern (ความตระหนักในความสำคัญ)
4. Courage (ความกล้าในการตัดสินใจ)
5. Creativity (ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์)

3. สถานการณ์ปัญหา (Problems) มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก ซึ่ง Wood (1994) ได้จำแนกสถานการณ์ปัญหา ตามระดับความยากง่าย ดังนี้

สถานการณ์ปัญหาระดับ 1 มีวัตถุประสงค์ทางด้านพุทธิพิสัยในระดับ มีความรู้ความเข้าใจ และการนำความรู้ไปประยุกต์

สถานการณ์ปัญหาระดับ 2 มีวัตถุประสงค์ทางด้านพุทธิพิสัยในระดับ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล

สถานการณ์ปัญหาระดับ 3 วัตถุประสงค์ทั้งด้านพุทธิพิสัย และทักษะพิสัย

4. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของกระบวนการกลุ่มของนักศึกษา ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจในการสร้างบรรยากาศของนักศึกษา และผู้สอน

การสอนแบบสืบสอบ (Inquiry – Based Instruction)

ความหมายของการสอนแบบสืบสอบ

การสอนแบบสืบสอบ เป็นกระบวนการสอนตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นบทบาทของผู้สอนในการกระตุ้นผู้เรียนโดยการใช้คำถามหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิดที่จะเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบและลงข้อสรุปด้วยตนเอง ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นด้วยการใช้คำถาม ชี้แนะประเด็น แหล่งข้อมูลและข้อความรู้ จัดสรรทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ร่วมอภิปราย สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณค่า (Joyce and Weil, 1986 ; อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543: 68-69)

หลักการของการสอนแบบสืบสอบ

การสอนแบบสืบสอบเป็นการสอนที่ใช้หลักการ (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย, 2543) ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย อยากรู้ อยากเห็น
2. การกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด วิเคราะห์ และสืบสอบ แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง
3. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เสนอแนะแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ
4. เน้นการเรียนรู้เป็นกลุ่มให้ผู้เรียนช่วยกันคิดหาวิธีแสวงหาคำตอบ

5. ผู้สอนช่วยสนับสนุน ชี้แนะ หรือให้ความช่วยเหลือตามโอกาสที่เหมาะสม
Joyce และ Weil (1986) ได้เสนอขั้นตอนการสอนแบบการฝึกการสืบสอบดังนี้

1. เสนอสถานการณ์ปัญหาที่น่าสงสัย
2. ให้ผู้เรียนรวบรวมข้อมูล
3. ตั้งสมมุติฐาน
4. สรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ในการอธิบายปัญหา
5. วิเคราะห์กระบวนการสืบสอบ

3.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)

Kolb (1984) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้จะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจรแห่งการเรียนรู้ รายละเอียดของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์มีดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience)
2. การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observe and Reflect)
3. การพิจารณาถึงความเห็นและการสร้างแนวคิด (Generalize and Conceptualize)
4. การตรวจสอบและการบูรณาการ (Experiment and Integrate)

Rogers (1996) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และกำหนดปัจจัยหลัก ๆ 2 ปัจจัย ได้แก่ บทบาทผู้สอน และบทบาทผู้เรียน รายละเอียดดังนี้

บทบาทผู้สอน ผู้สอนจะต้องแสดงบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ไม่ครอบงำความคิดผู้เรียน โดยผู้สอนต้องดำเนินการดังนี้

1. จัดบรรยากาศให้เอื้อ
2. ตอบสนองวัตถุประสงค์ผู้เรียน
3. จัดหาทรัพยากรให้เหมาะสม
4. ให้ความสมดุลระหว่างปัญญาและอารมณ์
5. แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดโดยปราศจากอคติ

บทบาทผู้เรียน ในกระบวนการเรียนรู้นั้นผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดย Rogers เห็นว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการและร่วมกำหนดทิศทางในการเรียนรู้
2. เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ เชื่อมโยงกับสังคม บุคคล และปัญหา
3. ประเมินผลด้วยตนเอง ทราบความก้าวหน้า และผลสำเร็จของการเรียนรู้

การนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ มีหลักสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนเกิดความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากความสนใจของผู้เรียน
3. ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ ที่ทุกคนมีอยู่อย่างกว้างขวาง
4. มีการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้

การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม (Service Learning)

Mittlefehldt (1997) กล่าวไว้สรุปได้ว่าการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม มีความหมายเช่นเดียวกับการเรียนรู้โดยการกระทำ ในโครงการรับใช้สังคมที่ดีนั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยการกระทำสิ่งที่สังคมต้องการซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างห้องเรียนกับชุมชน นักเรียนจะมีความรู้สึกที่ลึกซึ้งต่อการเอาใจใส่สิ่งต่าง ๆ และคนอื่น ๆ เช่นเดียวกับได้ฝึกฝนความสามารถของตนเองด้วย ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์จากการทำกิจกรรมโดยมีหลักการดังต่อไปนี้

1. ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
2. เป็นความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. บูรณาการกับหลักสูตรทางสังคม
4. จัดเวลาให้ผู้เรียนได้คิด พูดและเขียนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นระหว่างการทำกิจกรรมรับใช้สังคม
5. จัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ทักษะทางวิชาการและความรู้ในสถานการณ์จริงในชุมชนของเขาเอง
6. ให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน
7. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึกในการเอาใจใส่ผู้อื่น

4. แนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาทางสังคมศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด (อนันตญา โปราณานนท์, 2538 ; ตีรณ พงศเมฆพัฒน์, 2541 ; Sammuelson, 1973 ; Rohlif และ Willium, 1992 : Mings, 1995) นอกจากนี้ เศรษฐศาสตร์ยังเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิตของคนในสังคม การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์สามารถช่วยให้คนเราได้เรียนรู้และเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และเข้าใจการดำเนินการทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อตนเองและสังคมได้ดี นอกจากนี้ความรู้เศรษฐศาสตร์ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยป้องกัน แก้ไข หรือขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจที่แต่ละคนและสังคมต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ (วิทยากร เชียงกูล, 2542)

ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 2 แขนง คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) และเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics) เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นศาสตร์ของการตัดสินใจเลือกภายใต้ความขาดแคลน โดยเป็นการศึกษาการตัดสินใจเลือกของแต่ละบุคคลและศึกษาพฤติกรรมกลุ่มในแต่ละตลาด อันได้แก่ ผู้บริโภค ผู้ผลิต เจ้าของปัจจัยการผลิต หรือหน่วยเศรษฐกิจอื่นใดที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่ในระบบเศรษฐกิจทั้งในฐานะบุคคลหรือกลุ่มของบุคคล การศึกษาในเศรษฐศาสตร์จุลภาคจะชี้ให้เห็นพฤติกรรมการตัดสินใจของหน่วยเศรษฐกิจดังกล่าว ว่าเป็นเช่นใด เพราะเหตุใด ทั้งในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะหนึ่งๆ และในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปส่วนเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นการศึกษาภาพรวมของตลาดอย่างกว้างๆ หรือการศึกษาพฤติกรรมมวลรวมของระบบเศรษฐกิจทั้งระบบ เช่น การกำหนดรายได้ การจ้างงาน ระดับราคาทั่วไป ภาวะการเงินของประเทศ ตลอดจนการจำเรียดเติบโตทางเศรษฐกิจ (นราทิพย์ ชูติวงศ์, 2537 : กฤตยา ตติรังสรรค์สุข, 2541 : Frank, 1994)

5. แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในกระแสนี้ คือ แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม และเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง

แนวคิดแรก คือ เศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีสาระสำคัญของปรัชญาตั้งที่นักวิชาการได้ทางด้านเศรษฐศาสตร์หลายคน ได้วิเคราะห์และสรุปแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังเช่น สุนทรกุลวัฒนวรพงษ์ (2544) ได้วิเคราะห์และมีมุมมองใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญไม่หลงไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

ส่วน อารง อุดมไพจิตรกุล (2544) ได้สรุปไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมีเศรษฐศาสตร์พอเพียง คือ องค์ความรู้ที่อยู่เบื้องหลังเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเศรษฐศาสตร์พอเพียง คือ ความรู้ในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์มากที่สุดสำหรับประชาชน อันก่อให้เกิดความเข้มแข็งในทุกส่วนโดยร่วมมือกัน และให้ความสำคัญกับ “คุณค่า” ซึ่งเกี่ยวกับจิตวิญญาณมากกว่า “มูลค่า” ซึ่งเกี่ยวกับเงิน จึงนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืน โดยสามารถจะประสานเข้ากับระบบโลกได้ ที่เรียกว่า ความเป็นไทยในระบบสากล (Localization within Globalization)

จากการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ : มุมมองของนักเศรษฐศาสตร์” จัดโดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาตินั้น นักเศรษฐศาสตร์ได้วิเคราะห์ความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งสรุปได้ว่า ความแตกต่างของการให้ความหมาย มี 2 แนวทางคือ กลุ่มที่อธิบายว่าเหนือแนวคิดของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการใช้ความหมายที่พระองค์ทรงอธิบายไว้ว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนกลุ่มที่อธิบายว่าสอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์กระแสหลักนั้น ใช้คำจำกัดความที่สั้นกว่า คือ พอประมาณ และมีเหตุผล และเหตุผลที่สำคัญคือ การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) เพื่อให้เกิดสถานการณ์ที่ดีที่สุด (Optimality) (อภิชัย พันธเสน, 2546)

แนวคิดที่สอง คือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษยชาติ และของโลกในระยะยาว พุทธเศรษฐศาสตร์ (Buddhist Economics) ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ พุทธและเศรษฐศาสตร์

พุทธเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์เข้ากับแนวคิดในวิชาเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมาจากอารยธรรมตะวันตก โดยเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะความเป็นจริงของตัวมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ และถ้าหากจะพิจารณาความหมายของพุทธเศรษฐศาสตร์ ตามกรอบของวิชาเศรษฐศาสตร์แนวตะวันตก ก็อาจนิยามได้ว่า พุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้แต่ละบุคคล และสังคมบรรลุซึ่ง ศานติสุข ในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด ส่วนการผลิตและการบริโภคในพุทธเศรษฐศาสตร์นั้น มีความหมายต่างจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก คือ ปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตหลักที่มีความสำคัญที่สุด ระบบเศรษฐกิจแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นระบบปัญญานิยม แทนที่จะเป็นระบบทุนนิยม ส่วนความหมายของ

การบริโภค คือ การหล่อเลี้ยงร่างกายและจิตใจ เพื่อทดแทนส่วนที่สึกหรอ ช่วยให้มีสุขภาพพลานามัยและจิตใจที่สมบูรณ์ อันนำไปสู่การสะสมพลังทางปัญญา ซึ่งเป็นการบริโภคอย่างพอดี (อภิชัย พันธเสน, 2547)

แนวคิดที่สาม คือ เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ที่เน้นคุณค่าหรือความจำเป็นของมนุษย์ โดยอธิบายว่ามนุษย์มีการเติบโตทางคุณค่า หรือความจำเป็น หรือการให้คุณค่าทางวัตถุไปสู่ความจำเป็น หรือการให้คุณค่าทางสังคม และพัฒนาไปสู่คุณธรรมในที่สุด

จุดร่วมที่สำคัญระหว่างเศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม กับพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การให้ความสำคัญกับประเด็นความจำเป็นของมนุษย์แทนที่จะเน้นความปรารถนา ความต้องการหรือตัณหาเป็นหลัก โดยถือว่าเป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญร่วมกันของมนุษย์โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ประเพณี และวัฒนธรรม ส่วนที่ต่างกันจริงๆ นั้น อยู่ที่การเน้นการพัฒนาหรือการเติบโตทางคุณค่าของมนุษย์ โดยที่เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม ศึกษาจากพฤติกรรมของมนุษย์ และยังคงมีลักษณะที่เด่นอันเป็นผลจากอารยธรรมตะวันตก คือ การเน้นความเป็นตัวตนของมนุษย์ ในขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์จะเน้นความไม่มีตัวตน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาทางปัญญา (อภิชัย พันธเสน, 2547)

แนวคิดที่สี่ เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง แนวคิดนี้เริ่มจากข้อเสนอขององค์กรเอกชนและนักคิดระดับชาติหลายคน จนสามารถผลักดันให้ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ว่าจะส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักของการพัฒนา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) เศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ถือเอาคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่า “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” เป็นที่ตั้ง อีกทั้ง เห็นว่า คนจำเป็นต้องบริโภคเพราะฉะนั้นการผลิตจึงเป็นสิ่งจำเป็น การค้าการแลกเปลี่ยน หรือการตลาดก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่สำคัญเป็นอันดับถัดมา ดังนั้น แนวคิดนี้จึงเห็นว่า ก่อนอื่นต้องให้ผู้ผลิตพึ่งตนเองให้ได้ในชุมชน จากนั้นนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของสังคม และการพึ่งตนเองได้ในระดับประเทศ

6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

หลักการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบ โครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักของการมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ (มาตรา 9) โดยที่การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้อง

เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (มาตรา 22, มาตรา 23) และในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ (มาตรา 24) และให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา (มาตรา 30)

7. แผนการศึกษาแห่งชาติ

แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2545-2559) ที่ได้นำสาระของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลสู่การปฏิบัติ อีกทั้งได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผน โดยมีการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมที่ "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

8. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

8.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลัก ทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล

8.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มีแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยยึดหลักปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ คน ชุมชน โครงสร้างเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากร และการสร้างธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์แรก เป็นการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิ

ปัญญาและการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาคน ทั้งในมิติของจริยธรรมและมิติของความรู้ โดยนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ทั้งการเร่งปฏิรูปการศึกษา ขยายรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาด้านจิตใจเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมฐานความรู้ และเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน เศรษฐศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแหล่งสารสนเทศต่อ ผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารหลักสูตร
2. ผลที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การปฏิรูปหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิตที่สอดคล้องกับแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประโยชน์แก่การปรับปรุงหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา ที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในอนาคต
3. การนำแนวคิดกระแสทางเลือกที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง และยึดหลักทางสายกลางมาเป็นฐานคิดในการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรอื่นๆ โดยนำแนวคิดที่เหมาะสมกับศาสตร์นั้นๆ มาเป็นฐานคิด เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ แก่ ผู้พัฒนาหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน และการพัฒนาประเทศต่อไป